

Socialpædagogernes Landsforbund

Projekt: Socialpædagogerne på arbejdspladsen – arbejdsglæde, indflydelse og synlighed

Afreportering

Projektets titel Forældresamarbejdet i grænselandet (Forældre med måde)
Arbejdssted Døgncentret for børn og familier
Kontaktperson Susanne Quist og Berit Barnard

Hovedpunkter i afreporteringen
<p>Præsentation af indsatsen</p> <ul style="list-style-type: none">• <p>Baggrund for projektet</p> <p>I arbejdet på en akut og observations-døgninstitution for anbragte børn bevæger vi os i et grænseland, hvor vi i samarbejde med forældrene skal drage omsorg for barnet – og operere i det land, der på mange måder må betegnes som forældrenes territorium. Dette arbejde kræver klarhed. Klarhed over værdier, rammer og grænser, således vi ikke invaderer forældrene og omvendt ikke lader os invadere.</p> <p>At få anbragt sit barn udløser for langt de fleste en krise og derudover befinder mange forældre sig i særligt vanskelige livssituationer med psykiatriske diagnoser og/eller svært misbrug. I takt med at vi generelt har set flere tvangsanbringelser på afdelingen Toppen, er det vores oplevelse at forældresamarbejdet har skiftet karakter. Det er i højere grad end tidligere præget af modstand og konflikter samt verbalt grænseoverskridende, truende og udadreagerende adfærd. Der bruges mange ressourcer på samarbejdet i forhold til konfliktløsning samt interne diskussioner på personalemøder. Dette arbejde opleves psykisk belastende og går ud over arbejdsglæden. Forældresamarbejde i grænselandet kræver på én gang dialog, rummelighed og forståelse, men også en markering af, hvor vores grænse går.</p> <p>Hvorledes det skal gøres, ønsker vi at sætte fokus på med dette projekt. Oprindeligt hed det "Forældre med måde", men kort efter projektets start ændrede vi navnet til "Forældresamarbejde i grænselandet", da vi mener det bedre dækker, hvad projektet i virkeligheden handler om. "Forældre med måde" kunne signalere, at vi nedtoner forældrenes værdi og rolle – og det har aldrig været vores hensigt.</p> <p>Projektets mål</p> <p>Projektets deltagere er afdeling Toppens 8 fastansatte pædagoger, 1 lønnet praktikant samt afdelingsleder. Toppen er en akut-og observationsafdeling normeret til 10 børn i alderen 5 til 10 år. Afdelingens personale er kendetegnet ved et stort engagement, en stræben efter høj</p>

faglighed og en høj grad af arbejdsglæde generelt. Personalegruppen oplever, der er et godt arbejdsmiljø, med et tæt og positivt kollegialt samarbejde. Vi trives med mangfoldigheden og uforudsigeligheden i vores arbejdsopgaver. De senere år har arbejdsglæden dog fået nogle pile nedad, når talen er faldet på forældresamarbejde, idet vi oftere og oftere har befundet os i en position med ryggen mod muren. Det er aldrig et godt udgangspunkt at være i – slet ikke når det handler om samarbejde. Vi havde i nogle måneder taget tilløb til at sætte fokus på problematikken, da SL projektet "Arbejdsglæde, indflydelse og synlighed" gav det sidste skub til at tage ordentligt fat på problematikken.

Et overordnet mål med projektet var at gå fra at være defensiv til at være mere offensiv i forældresamarbejdet, at blive bedre til at markere vores grænser og derigennem sikre en fortsat høj grad tryghed – og dermed arbejdsglæde.

UPå den baggrund formulerede vi to delmål:

1. At blive tydeligere på hvilke værdier forældresamarbejdet skal være præget af samt hvordan disse udmønter sig i vores daglige praksis (konkrete rammer samt et værdisæt).
2. Blive bedre til at mestre "de svære samtaler", "det svære og konfliktfyldte møde".

Planlagte handlinger og aktiviteter

Det har været vigtigt for os at styre projektet selv. Dels for at få den erfaring, men også for ikke altid at være afhængig af konsulenter udefra. Den såkaldte SMITTE-model har været et uundværligt redskab til at holde fokus på vores mål. Både under planlægning og senere under arbejdet med projektet, opstår der altid mange nye spændende tanker og idéer – og SMITTE-modellen har her været vigtig i forhold til hurtigt at afgøre om disse skulle forfølges i dette projekt – eller om de hører til på et senere tidspunkt og i en anden sammenhæng.

Vi har styret hele vores projekt ud fra følgende enkelte linjer udfyldt i SMITTE-modellen:

Sammenhæng:

Vi (pædagoger) har brug for klare rammer, værdier og kommunikative kompetencer i forældresamarbejdet. Klarhed og oplevelse af mestring skaber arbejdsglæde.

Mål:

AT sikre en høj grad af arbejdsglæde ved:

- At blive tydeligere på hvilke værdier forældresamarbejdet skal være præget af samt hvordan disse udmønter sig i vores daglige praksis (rammer og struktur).
- At den enkelte bliver bedre til at mestre de svære samtaler og det svære og konfliktfyldte møde.

Tiltag:

- Røde/grønne fortællinger om forældresamarbejdet som det er nu
- 5x3 konsulenttimer ved lektor Svend Bak, VIA University College, i forhold til rammer og værdier

- 2 dage med rollespil/øvelser/supervision ved psykoterapeut Birgitte Jakobsen,
- Gitte Horup, afdelingsleder for familieinstitutionen Bethesda, oplæg ud fra titlen "Det anerkendende møde"
- Udarbejde skriftlig ramme og værdisæt for forældresamarbejdet
- Udarbejde forældrepjece
- Udarbejde artikel om projektets forløb. Målgruppe tænkes først og fremmest at være andre pædagoger, men måske også socialrådgivere, skolelærere og lignende.

Tegn

- Fysiske tegn såsom hjertebanken, uro og nervøsitet mindskes
- Behov for at "læsse af" på p-møder fylder mindre
- Oplevelse af at kunne bruge ny viden/nye værktøjer som projektet tilfører

Evaluerings

Udarbejdelse af vores eget spørgeskema, som skal udfyldes af pædagogerne i start og slutningen af projektet, for at dokumentere udvikling.

Evaluerings i styregruppen og i personalegruppen med udgangspunkt i rapporten til SL.

Forløbet i indsatsen

For at skyde projektet i gang og rette fokus på det, aftalte vi, at skrive positive og negative oplevelser i forældresamarbejdet ned for en periode på 2 uger. Sammen med papir til beskrivelserne, placerede vi to glas på kontoret – det ene med røde bolde og det andet med grønne. Havde man en negativ oplevelse, puttede man en rød bold i glasset og en grøn for en positiv. Dette var med til at øge bevidstheden om det der er svært, men i lige så høj grad på det der lykkes. Efter de to uger var der 4 røde bolde og 5 grønne i glasset med tilhørende beskrivelser.

Udover boldene udfyldte alle pædagoger samt afdelingslederen et spørgeskema (se bilag 1), for at undersøge dels den følelsesmæssige påvirkning forældresamarbejdet har på pædagogerne, dels om pædagogerne føler sig klædt godt på og kompetente i forældresamarbejdet og endelig om pædagogerne er sikre på rammer og værdier for forældresamarbejde.

I projektforsløbet har vi på 5 personalemøder under ledelse af lektor Svend Bak, arbejdet med rammer og værdier for forældresamarbejdet. Udgangspunktet har været oplevelser, udfordringer og dilemmaer fra vores hverdag. Nogle af beskrivelserne fra de røde og grønne bolde er blandt andet brugt her. Nøgleord for arbejdet på disse møder har, udover værdier og rammer, været mål- og opgaveforståelse, kriterier for det gode forældresamarbejde, udfoldelse af begrebet *inddragelse i omsorgsopgaven* samt forventninger/arbejdsdeling mellem os og forvaltningen.

Derudover har vi haft 2 hele dage med psykoterapeut Birgitte Jacobsen i forhold til udvikling af vores kommunikative kompetencer. Nøgleordene har her været at blive klar på opgaven, både på det generelle og helt konkrete plan, de svære samtaler, egne reaktioner når vi står overfor en ubehagelig situation med en forælder, overførings- og modoverføringstemaer samt motiveringsarbejde med forældrene.

Endelig har vi haft et 3 timers oplæg fra afdelingsleder for familieinstitutionen Bethesda, Gitte Horup om det anerkendende forældrearbejde. Nøgleord har her været direkte kommunikation, balance mellem indlevelse og fastholdelse af realiteter samt forældres krisereaktioner ved (tvangs)fjernelse af deres barn.

Resultaterne af indsatsen

Resultatet af spørgeskemaet viste i første omgang, at det er tiltrængt, vi får kigget på vores formål med forældresamarbejdet, da halvdelen mente dette "i mindre grad" var tydeligt. Derudover fik vi cementeret målenes berettigelse, idet kun én pædagog kunne sætte kryds i rubrikken "Helt klart" på spørgsmålet "Har du en klar fornemmelse af, hvordan rammerne for forældresamarbejdet er?". Ligeledes oplevede 67 % i "nogen grad" at mangle værktøjer/kommunikationsteknikker i forældresamarbejdet. Spørgeskemaet viste, at forældresamarbejdet trods alt ligger højt på prioriteringslisten over arbejdsopgaver, men at det er svært og "nogen gange" giver 88 % af pædagogerne fysisk ubehag såsom hjertebanken, uro og nervøsitet. Størstedelen af personalegruppen oplever således kun "nogen gange", at forældresamarbejdet giver decideret arbejdsglæde.

Indsatsen som beskrevet i foregående afsnit blev derfor iværksat og gennemført som planlagt. Resultatet kan deles op i 5 kategorier:

1. Vores arbejde med forældre tager udgangspunkt i faglig viden
2. Inddragelse i omsorgsopgaven som kodeord
3. Styrkelse af kommunikative kompetencer
4. Tydelige og klare mål og opgaver for forældresamarbejdet
5. Tydelig og klar ramme for forældresamarbejde
6. Toppens værdier for forældresamarbejde

1. Vores arbejde med forældre tager udgangspunkt i faglig viden

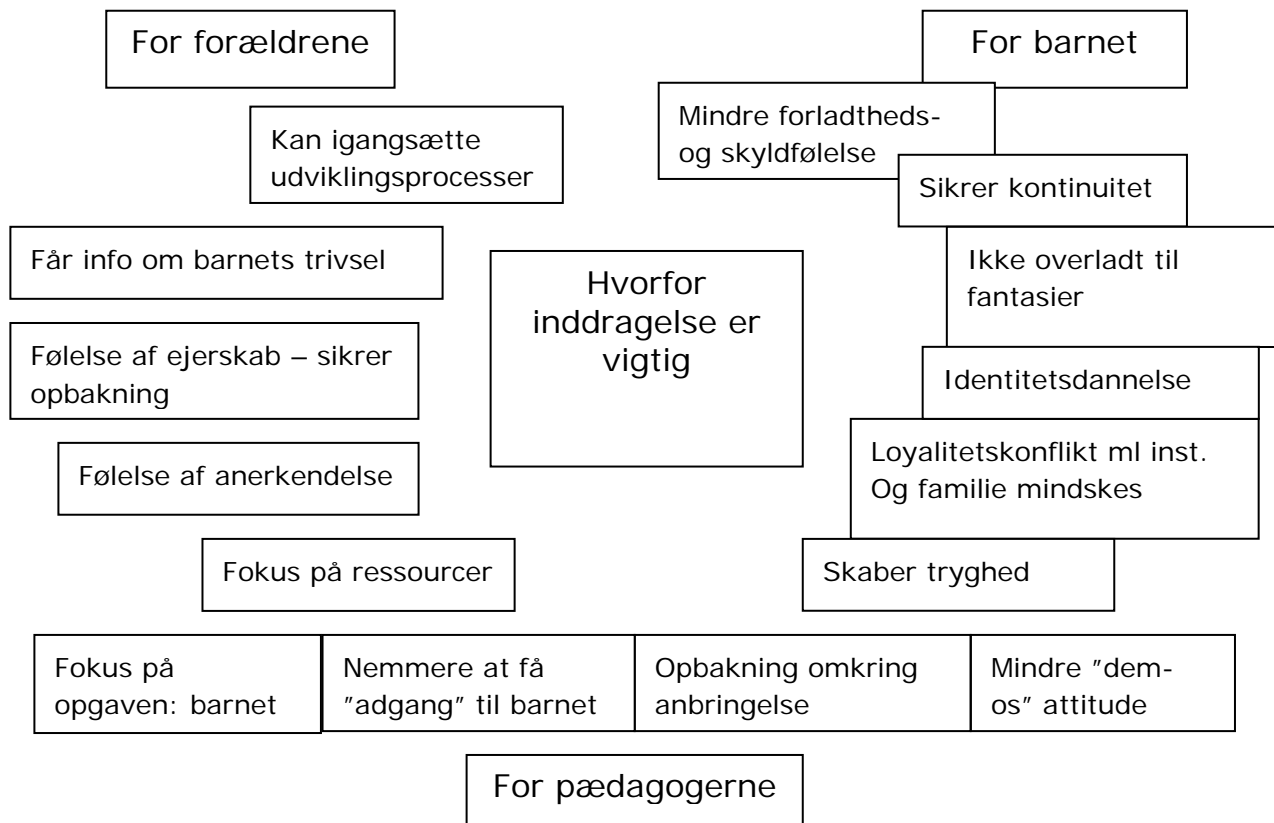
Hånden på hjertet – hvad angår forældresamarbejde befandt vi os som nævnt oftere og oftere i en position med ryggen mod muren. Indledningsvis i projektet var det hele tiden oplevelserne med de svære forældre, der blev udgangspunkt for alle diskussioner. Et gennemgående ord blev derfor hurtigt *grænsesætning*. Grænsesætning er naturligvis vigtigt, men det kan ikke stå alene. Da kan det gå hen og blive til en "holden fra livet". Det kan være med til at holde fokus på trængt-heden og efterlade én i forsvarsposition frem for som samarbejdspartner.

Vi begyndte derfor at søge efter faglig viden og forskning om forældres betydning for anbragte børn. Vi fandt stor inspiration i artiklen "Forældresamarbejde på døgninstitutioner for børn og unge" ¹. Dermed startede en bevægelse fra *grænsesætning* til *inddragelse*. Vi blev

¹ Skrevet af lektor Margit Nielsen og lektor Helle Meyer, pædagoguddannelsen i Aalborg, UCN

opmærksomme på, hvad ordvalg har af betydning for, hvor vores fokus rettes hen. Alene ordet *inddragelse* lægger op til, at man er åben, at man tager ind, hvorimod *grænsesætning* lægger op til at holde afstand. I forældresamarbejdet må man nødvendigvis kunne begge dele. Vi blev klar over, at arbejdet med mål og værdier for forældresamarbejdet måtte tage sit udgangspunkt i, hvordan vi synes, det skal være ideelt set – og ikke på baggrund af enkelte meget svære forældre.

På baggrund af Nielsen og Meyer samt vores egne diskussioner og erfaringer, blev det tydeligt, hvorfor inddragelse er vigtig.

Set fra barnets side sikrer en fortsat og *god* kontakt med forældrene, trivsel og positiv udvikling. Barnet føler sig ikke forladt og eventuelle skyldfølelser kan bearbejdes. Barnet sikres kontinuitet i sit liv, hvilket også kan bidrage til identitetsdannelsen. Forældrene fylder i

² "Forældresamarbejde på døgninstitutioner for børn og unge" af lektor Margit Nielsen og lektor Helle Meyer, pædagoguddannelsen i Aalborg, UCN

³ Dog peger enkelte undersøgelser på en negativ effekt af kontakt mellem barn og forældre – typisk i familier, hvor barnet har været udsat for overgreb. Kontakten kan reaktualisere problemer og skabe nye problemer.

⁴ Professor Tine Egelund, "Hvad ved vi om de vigtigste faktorer i en god børnesag?" <http://www.socialrdg.dk/Default.aspx?ID=761>

⁵ Birgitte Jakobsens "tjekliste" for kontaktetablering

⁶ <http://www.servicestyrelsen.dk/wm154213>

langt de fleste børns bevidsthed og ved at have kontakt, kan barnet selv se, hvordan forældrene har det og er ikke overladt til bekymringer og fantasier. Oplever barnet, at forældrene accepterer anbringelsesstedet, kan det være med til at den loyalitetskonflikt mellem institution og familie, mange anbragte børn står i, mindskes. Dette er med til at skabe tryghed og er en forudsætning for at barnet kan profetere af anbringelsen.

Desværre oplever vi ofte, at forældrene "giver slip" i en periode efter deres barns anbringelse og synker længere ned i misbrug og/eller deres psykiske problemer forværres. En fortsat kontakt og en oplevelse af at have reel betydning for barnet, kan forhåbentligt være med til at bremse dette og måske ligefrem igangsætte udviklingsprocesser. Der foreligger ofte en række forudsætninger for at barnet eventuelt kan hjemgives og kontakt under anbringelsen kan, med den rette støtte, være med til at igangsætte udviklingsprocesser, så forældreevnen styrkes. Dette rækker dog udover Toppens arbejdsområde og det er desværre sjældent, denne mulighed udnyttes under en anbringelse. Derudover kan en fortsat kontakt, udover glæden ved at se sit barn, give forældrene mulighed for at bearbejde krisen og svære følelser i forbindelse med at få anbragt sit barn. De er stadig forældre og trods alt ofte den vigtigste del af barnets liv. Når forældrene føler sig reelt inddragede og som fortsat havende indflydelse på deres barns hverdag, kan det skabe en følelse af ejerskab over beslutninger vedrørende barnet. Dette kan sikre, at barnet oplever forældrenes opbakning til anbringelsesstedet og dermed Toppen. Ved at inddrage forældrene må vi som pædagoger forholde os til forældrenes ressourcer og derigennem forhåbentligt give forældrene en følelse af reel anerkendelse. Frem for kun at finde årsagerne til barnets vanskeligheder i forældrenes manglende forældre-evne, må vi *samtidigt* have fokus på, hvor forældrene faktisk er en styrke i forhold til barnet.

Ifølge Nilsen og Meyer² "er der ikke forskningsmæssigt belæg for at kontakt med forældrene skulle være skadelig³. Mange resultater tyder på, at barnet kan have glæde og gavn af at have et forhold til forældrene og dermed kende sine biologiske rødder". Det er også værd at bemærke at studier viser, at når en anbringelse afsluttes, er den unges eneste reelle netværk, ofte kun den biologiske familie⁴.

Vi er ikke i tvivl om, at inddragelse er en tvingende nødvendighed i arbejdet med anbragte børn. Inddragelse kan både skabe en kvalitativ bedre anbringelse samt kontinuitet og sammenhæng i barnets liv fremover.

2. Inddragelse i omsorgsopgaven som kodeord

Forældrenes inddragelse i omsorgsopgaven for barnet bliver således kodeord og et omdrejningspunkt for vores forældresamarbejde.

Under de indledende oplæg og diskussioner, er vi blevet opmærksomme på, at vi på trods af, at vi arbejder ud fra en forståelse af at bag alle (tilsyneladende meningsløse) handlinger findes meningsfuldhed og et syn på forældrene som nogle der yder det bedste de kan, har haft en tilbøjelighed til et bestemt fokus: hos forældrene har vi søgt årsagsforklaringer på børnenes vanskeligheder. Hvis begrebet inddragelse i omsorgsopgaven skal give mening, må vi vende optikken og i langt højere grad end nu, kigge på forældrene, som vi i øvrigt allerede gør på børnene: hvor er det forældrene har ressourcer og hvor er de/kan de være

bidragsydere?

Forudsætningen for inddragelse er altså først og fremmest, at pædagogen ser på forælderen som en reel deltager og ressource i barnets liv og ophold på institutionen. Samtidig må vi have realistiske forestillinger om de enkeltes forældres mulighed for inddragelse. Trods alle gode hensigter, må vi erkende, at vi møder mange, i psykologisk forstand, svært skadede forældre, som ubevidst ligger mange følelser i os for at komme væk fra egne følelser og uro. Forældre som har svært ved at overholde aftaler og som qua deres egne problemer kan have vanskeligt ved at se, rumme og have overskud til deres barn. Dertil kommer krisen som følge af at have fået fjernet sit barn. De frustrationer og stærke følelser, der er forbundet med at være adskilt fra barnet, går ofte ud over os som pædagoger. Vi skal kunne respektere at nogle forældre hverken har overskud, evne eller ønske om at engagere sig i et samarbejde med os. Derudover skal vi være opmærksomme på balancegangen i, at inddragelsen ikke er større end forælderen kan klare.

Fokuseringen på inddragelse afstedkommer en række dilemmaer og spørgsmål. Vi er bevidste om, at vores kerneopgave er *barnet* – at yde omsorg samt sikre barnet trivsel og udvikling. Vi skal ikke yde familiebehandling. Når det er sagt, så er barnet på trods af svigt, og på godt og mindre godt, tæt forbundet med sine forældre. Skal vi drage omsorg for barnet på bedst mulige måde, spiller forældrene en afgørende rolle, men hvor går grænsen for vores arbejde med forældrene?

Barnet er anbragt på baggrund af forældrenes omsorgssvigt. Hvordan sikrer vi os, at inddragelsen ikke betyder barnet oplever unødige svigt igen? Hvordan kvalificerer vi inddragelsen og vurderer hvad den enkelte forælder kan stille op til? Hvad har vi som personale ressourcer og kompetencer til? Der vil være tilfælde, hvor inddragelsen vil være yderst begrænset – eksempelvis med svært psykisk syge forældre – kan vi udholde det? Hvilken pædagogisk opgave, hvis nogen, har vi i forhold til forældrene? Skal vi blot formidle informationer til forældrene eller skal vi kaste os ud i det der ligner familiebehandling? Skal vi "bare" sørge for et positivt samvær, når de er på besøg eller skal vi ligefrem udvikle relationen mellem barn og forældre? Hvad er vores opgave kontra forvaltningens? Hvad med vores arbejdsbyrde – når vi bruger tid på forældrene, går det så fra børnene eller er det en "god investering", fordi barnet oplever, at vi tager os af forældrene? Med et stort fokus på inddragelse, er der så ikke en fare for, vi ikke får sat grænser, hvor det er nødvendigt?

Vi må erkende, at vi på nuværende tidspunkt har fundet nogle, men ikke alle svarene på ovenstående spørgsmål. I løbet af projektet er vi dog blevet klar over én ting: at vi må acceptere, at der efter en anbringelse vil være en tid, en afklaringsfase, hvor vi skal lære forældrene at kende og de os. At denne periode kan være kaotisk og svær, men at den er nødvendig. Vi har førhen været tilbøjelige til at blive frustrerede over ikke at være i stand til at lave faste aftaler fra starten. Disse frustrationer har vi vendt mod hinanden, forældrene eller forvaltningen. I afklaringsfasen må tage os tid til at danne os et indtryk af forældrenes ressourcer i en aktiv proces mellem os som pædagoger og forældrene – og internt personalet mellem. Eventuelt kan forvaltningens erfaringer med familien inddrages. Efter denne afklaringsperiode (eksempelvis 4 uger) nedskrives aftalerne for samarbejdet, så de er helt klare og synlige for os og for forældrene. Og de evalueres løbende internt blandt os, med forældrene og eventuelt med forvaltningen. Processen er således dynamisk tilrettelagt,

så muligheden er der for at reformulere aftalernes indhold. Det er som udgangspunkt os, der beslutter, hvornår en eventuel reformulering er relevant.

Og hvori kan samarbejdet og inddragelsen så bestå?

På Toppen er der faktisk allerede tradition for at inddrage på forskellige planer. Forældrene kan komme på besøg op til to gange om ugen. Så vidt det er muligt, står forældrene for tøj-indkøb, frisør og lignende. I samarbejde med skole og daginstitutioner er vores udgangspunkt, at det er forældrene der deltager i skole/hjem samtaler samt ved alle sociale arrangementer i det omfang, det er muligt. Desuden informeres de, hvis de ikke inviteres med, når vi har møder med skole og daginstitution. Vi kopierer alle sedler fra skole og SFO og giver dem videre til forældrene.

Vi søger at holde et højt informationsniveau om barnets dagligdag og om de styrker/vanskeligheder, vi generelt ser og oplever med barnet og forældrene. De fleste børn har daglig telefonisk kontakt med deres forældre. Er barnet sygt, informeres forældrene som det første og tilbydes eventuelt at besøge barnet. Har barnet en særlig læge eller tandlægetid, kan forældrene inddrages, alt efter behov og forældrenes kunnen. Når barnet skal flytte fra Toppen og ikke skal flytte hjem, inddrages forældrene i besøg på det nye sted samt ved selve flytningen. Vi informerer så vidt muligt løbende forældrene om, hvad vi observerer. Således forsøger vi at undgå, at forældrene bliver overraskede over indholdet af eksempelvis en observationsrapport.

Vi ser ikke, det er muligt at inddrage forældrene yderligere på det praktisk/konkrete plan, end de allerede er i forvejen.

Der hvor inddragelsen kan udvikles er i forhold til at lytte til, til at udvikle dialogen og inddrage forældrenes erfaringer og holdninger til barnet. På samarbejds møderne, der afholdes mellem os og forældrene, vil vi fremover være mere opmærksomme på at inddrage forældrene i en samtale om deres barn, frem for blot at informere om vores observationer. Dette er et område, der efter projektets afslutning kræver yderligere udvikling og stillingtagen til, hvordan vi konkret griber det an. Foreløbig forestiller vi os dog følgende som udgangspunkt:

Når et barn anbringes på Toppen, har vi udviklet en "køreplan" for at sikre, vi kommer grundigt omkring barnet og at det inddrages i sin egen udvikling. Denne køreplan kunne vi udvide til også at indeholde en undersøgelse og nysgerrighed på forældrenes ressourcer:

I. Barnet anbringes

Ideelt set har både barn og forælder været på besøg inden anbringelsen, så alle er forberedt bedst muligt og er blevet vist rundt og har fået fortalt om stedet. I praksis får vi ofte barnet anbragt akut. Under anbringelsen er vi meget opmærksomme på, at få forældrene til at berette om barnets vaner, hvad det kan lide og ikke lide og så videre. Ligeledes hvem barnet må og ikke må have kontakt med udover forældrene selv. Der aftales desuden en foreløbig besøgsplan og aftaler om telefonisk kontakt. Endelig præciseres vores rolle i forhold til forvaltningens og det understreges, at vi ikke har del i selve beslutningen om anbringelsen.

II. Barnets baggrund

Hurtigst muligt efter anbringelsen gennemgår vores socialrådgiver det sagsmateriale, vi har modtaget om barnet, på et p-møde. Gennem sagsmaterialet kan vi, udover at få et indtryk af barnets opvækst og erfaringer, danne os et foreløbigt indtryk af forældrene, med det i mente at børnehjemmet er en anden kontekst og at vores oplevelse af forældrene kan være anderledes end forvaltningens.

III. Fokuseret børnesamtale 1

Denne samtale foregår mellem kontaktpædagog og barnet. På mødet fortæller vi barnet, så vidt barnet kan holde ud at høre det, hvad vi kender til dets liv og oplevelser. Vi har valgt at gøre det, for at undgå barnet skal bekymre sig om, hvad vi ved og ikke ved. På sigt kunne man forestille sig, at også forældrene sidder med ved bordet, så de er med til at yderligere legalisere, at vi taler om det. Dette kræver naturligvis, at forældrene kan udholde at lytte og ikke skal til at forsvare og forklare. Det kræver naturligvis også, at pædagogen føler sig kompetent og i stand til at styre et sådant møde, så udfaldet bliver positivt. Spørgsmålet er om pædagog og forælder har nok kendskab til hinanden på dette tidlige tidspunkt i anbringelsen.

IV. Brainstorm på p-møde

Vi laver en brainstorm på p-møde om følgende:

- Barnets ressourcer og vanskeligheder
- Barnets perspektiv – hvordan ser det sig selv, sine omgivelser, sin situation, kort sagt, hvordan er det at være barnet?
- Umiddelbare indtryk af barnet
- Her vil vi tilføje et punkt: umiddelbare indtryk af forældre samt deres ressourcer

V. Fokuseret børnesamtale 2

Dette møde foregår mellem kontaktpædagog og barnet – og omhandler følgende:

- Hvorledes barnet oplever at bo på Toppen i forhold til børn, voksne, forældre, venner, skole og SFO
- Hvad barnet synes, det er god til og hvad det har brug for at lære
- Hvad vi som voksne tænker om ovenstående.

For alle børn, hvor der skal udarbejdes en observationsrapport, oprettes et team bestående af kontaktpædagog, børnehjemmets psykolog samt socialrådgiver. Dette team udarbejder på baggrund af brainstorm samt børnesamtale 2 en udviklingsplan for barnet. Barnet indvies i og motiveres for denne plan. Målet er at 4 uger efter anbringelsen er den første udviklingsplan klar samt fokuspunkter for observationen. Det er teamets ansvar løbende at udvikle denne. For de børn, hvor observationsrapporten allerede foreligger eller slet ikke skal laves, består teamet af kontaktpædagog samt socialrådgiver. Man kunne forestille sig, at aftalerne omkring forældrenes inddragelse i omsorgsopgaverne ligeledes ligger klar her.

I forhold til barnets udviklingsplan ville det være ideelt at inddrage forældrenes synsvinkel på barnets styrker og vanskeligheder. Spørgsmålet er om vi på dette tidlige tidspunkt i anbringelsen tidsmæssigt har ressourcer til det og om forældrene har overskud til det. Det er et punkt der løbende skal vurderes og inddrages på samarbejds møder med forældrene. Som minimum skal forældrene orienteres om udviklingsplanen.

I forhold til at sikre at inddragelsen ikke overskrider forældrenes kapacitet og ikke bliver ensbetydende med at barnet oplever unødvendige svigt, er vi blevet bevidste om, at inddragelse kan foregå på forskellige niveauer. Det er ikke et succeskriterium, at alle forældre skal alt. Når vi kigger tilbage på de situationer, der har været særligt svære, kan årsagen ofte findes i et ønske om at kunne inddrage alle forældre lige meget. I forsøget på at være så imødekomne som muligt, får vi ikke markeret hverken afdelingens eller vores egne personlige grænser. Vi må derfor turde tage stilling til, hvor meget den enkelte forælder skal inddrages – både set ud fra en vurdering af forældrens ressourcer, men i lige så høj grad vore egne ressourcer og kompetencer. Dertil kommer hvad der er godt og gavnligt for det enkelte barn og dets forældre, måske ikke er gavnligt for resten af børnegruppen (eksempelvis at en forælder befinder sig på afdelingen udover besøgsdagene/tidligt om morgenen/sent om aftenen).

Inddragelsens 3 niveauer:	Beskrivelse
<ul style="list-style-type: none"> • Forældre ses, høres og forstås 	Som minimum skal forældre til børn på Toppen have en oplevelse af at blive set, hørt og forstået. Nogle forældre, eksempelvis med svær psykisk sygdom, kan ikke rumme andet. De kan ikke rumme at blive inddraget i arbejdet med barnets udvikling og trivsel samt den praktiske omsorg for barnet. De kan rumme at besøge barnet og ikke videre.
<ul style="list-style-type: none"> • Forældre og pædagoger udveksler observationer, oplevelser og hypoteser 	Andre forældre kan deltage i samtaler om deres barns trivsel og udvikling. De vil gerne høre vores oplevelser om barnet og i mange tilfælde, men ikke alle, give deres mening til kende. De har svært ved at den praktiske del af omsorgen for barnet – eksempelvis tøj-indkøb eller gå til frisøren.
<ul style="list-style-type: none"> • Forældrene deltager aktivt i omsorgen for barnet 	Enkelte forældre kan deltage i alle niveauer. Nogle kan kun deltage i den praktiske del med tøjindkøb og lignende

Vi skal være opmærksomme på vores ambitionsniveau – og ikke have ambitioner på forældrenes vegne. Dette særligt i forhold til ressource-svage forældre. Ligeledes i forhold til forældre der fylder meget og er verbalt aggressive, skal vi være opmærksomme på, at inddragelsen bunder i en faglig vurdering og ikke i en angst for konflikt. Vi skal acceptere forældrenes manglende ønske om at engagere sig i et samarbejde.

Vi må samtidig se i øjnene, at i få tilfælde har forældrene det så vanskeligt, at de på ikke kan inddrages og at de ikke er i stand til at besøge deres børn på afdelingen, da deres adfærd kontinuerligt er grænseoverskridende. Hensynet til børnegruppen og personalet må her gå foran og i disse tilfælde kan forældrene ikke komme på Toppen. Kommunikationen med sådanne forældre står Toppens afdelingsleder og socialrådgiver alene for. Pædagoggruppen holdes helt udenfor. Endelig har vi besluttet, at alt overvåget samvær skal, så vidt det er muligt, foregå udenfor vores matrikel. Dette for ikke at skabe rolleforvirring.

3. Styrkelse af kommunikative kompetencer

At styrke og udvikle vores kommunikative kompetencer kom ikke blot til at handle om kommunikationsmetoder og strategier, men først og fremmest om at den enkelte blev klogere på sig selv og sine reaktionsmønstre.

Det handler om at turde at gå ind i det rum, hvor vi kan tale om, hvad det præcist er, disse svære situationer med forældre gør ved den enkelte. At slippe hovedet for en stund med alle årsagsforklaringerne og "hvis bare sådan og sådan var anderledes" - og i stedet gå ind i følelserne. Først når man er bevidst om egne mønstre, kan man begynde at gøre noget andet. Ved at være afklaret med egne reaktioner, bliver det nemmere at adskille de svære følelser forældre ubevidst lægger i os fra vores egne. Endelig kan man stille spørgsmål ved, om vi overhovedet er i stand til at forstå forældrene, hvis vi ikke forstår og kender vore egne reaktioner!

Så hvad præcist er det, der er så svært? Svarene på dette spørgsmål var i vores personalegruppe på én gang meget personlige og alligevel universelle. Det handler om angsten for konflikt, angst for aggressivitet og angsten for at gøre andre kede af det. Det handler også om angsten for at miste kontrol og faglig autoritet. For nogle var overidentificering med bestemte forældre på spil og for andre det grænseoverskridende i følelsen af at skulle afgrænse og korrigere voksne mennesker (forældrene). For nogle fyldte følelsen af at svingte kollegaerne, i de situationer man nogen gange kommer i, hvor man bliver nødt til at tage beslutninger, som går udenfor den ramme, vi alle er enige om. Andre havde været i situationer, hvor de kom i tvivl, om de nu også ville få fuld opbakning fra ledelsen i forhold til dispositioner og standpunkt, fordi man ikke havde nået at tale sammen.

Der er ingen tvivl om, det er særdeles vigtigt, at alle disse temaer italesættes. Både fordi vi hver især kan genkende dem, fordi bevidstheden om dem, kan være med til at igangsætte en udvikling for den enkelte og endelig fordi vi ved at turde åbne op, også kan finde vigtig information og forståelse af forældrene. Vi gør det allerede i arbejdet med børnene, hvor vi diskuterer, hvad det er for følelser og roller det enkelte barn får frem i den enkelte pædagog. Det kan både handle om pædagogen personligt, men i lige så høj grad om overføring og modoverføring.

Vi skal naturligvis ikke yde hinanden terapi, men vi skal bruge den styrke og information der ligger i at turde at være ærlige overfor hinanden i personalegruppen. For at sikre at temaet omkring følelser bliver i forhold til rollen som professionel, kunne supervisorsrummet være et godt sted at udforske dette.

I forhold til ærlighed må vi på den anden side give os selv lov til at få luft. Vi har brug for en ventil og et rum, hvor vi, for lukkede døre og udelukkende overfor hinanden i personalegruppen, må udtrykke vores frustrationer. Ved at give os selv lov til at italesætte de forbudte tanker og følelser, frem for at bruge energi på at undertrykke dem, bliver vi bedre i stand til at rumme og møde forældrene på en respektfuld måde - og på at motivere dem til bedst mulige samarbejde.

Det er her vigtigt at pointere, at det er to forskellige måder at bruge os selv på – som først beskrevet som kilde til udvikling af os selv og forståelse af forældre og dernæst et behov for at få luft.

Endelig har fokuset på ærlighed sat tanker i gang om vi får benyttet os i tilstrækkelig grad af

hinandens styrker. Får vi spurgt efter hjælp, når det er nødvendigt? Hvorfor skal alle pædagoger kunne det hele? Kan man i virkeligheden ikke overveje, om der er bestemte pædagoger, der bedst matcher med bestemte forældre? Er der nogen pædagoger, der helt skal holdes ude af forældrearbejde? Hvilke konsekvenser vil det i givet fald få? Svarene på disse spørgsmål må foreløbig stå hen i det uvisse.

Udover at blive klogere på os selv, har vi en opgave i at se, høre og forstå forældrene samt at skaffe os indsigt i deres ressourcer og perspektiv som forudsætning for samarbejdet og inddragelsen.

Vi skal på den ene side motivere til samarbejdet og på den anden side respektere forældrenes manglende ønske om at engagere sig i et sådant. Det handler om at skabe en professionel empatisk kontakt⁵ :

- At være der hvor forældrene er (spørge til deres bekymringer, situation og krisehåndtering)
- At spille med åbne kort (vi har ingen skjulte dagsordner)
- At give alle informationer på en gang (nogle verbalt, andre måske på skrift)
- Få forældrenes opfattelse frem
- Tage imod aggression
- At leve sig ind i forældrenes angst og uro (og hjælpe med at differentiere mellem realistiske og urealistisk bekymringer)
- At gå med forsvaret
- Forholde sig til forældrenes associationer
- Vær åben med hensyn til egne overvejelser
- Gå bag om forsvaret/spejle (brokker en forælder sig til stadighed over en bestemt ting, skyldes det måske en grundlæggende angst for vi ikke passer ordentligt på barnet eller dårlig samvittighed over ikke selv at have gjort det godt nok)
- Konkretisering af oplevelser og hændelser (når vi beskriver noget, eksemplificere det med konkrete situationer)
- Begrunde alt vi gør
- Kende og holde grænserne for, hvor langt samarbejdet skal række (Klar på opgaven i forældresamarbejdet!)

I kommunikationen handler det grundlæggende om at være ærlig og troværdig – overfor sig selv, kollegialt og overfor forældrene.

Det er ligeledes vigtigt at være opmærksom på forskellige måder at sikre bedst mulige forståelse af forældrene:

- Spejling
- Anerkendelse
- Generalisering
- Historiefortælling

Derudover skal vi være opmærksomme på og kan vi benytte os af forskellige spørgsmålstyper (se bilag 3).

Det er væsentligt, at alle samtaler med forældre er grundig forberedt – lige fra den mere uformelle samtale i telefonen til mødet med forældre, forvaltning og os. Vi må først og

fremmest gøre os klart, hvilken samtale det er. Er det en samtale, hvor vi skal give nogle informationer? Eller skal der udveksles erfaringer og oplevelser? Er det en samtale, hvor forældrene har brug for at "få luft"? Dernæst er det væsentligt at være opmærksom på opbygningen af samtalen:

Opbygning af samtalen:

- Forberedelse – hvem deltager og hvem styrer hvad, hvad skal der tales om og hvor skal vi gøre det
- Selve samtalen – her under overvejelser om, hvilke metoder man vil benytte (spejling o.l.)
- Afslutning – hvordan og efter hvor længe

Vi er blevet opmærksomme på, at vi skal blive bedre til at spørge til forældrenes velbefindende og til hvordan de håndterer den krise, de står i. Forhåbentligt er ovenstående medvirkende til kommunikationen med forældrene bliver bedre. Vi skal i den henseende huske på, at det aldrig er for sent; fik vi ikke udtrykt anerkendelse eller spurgt ind til ting, vi gerne ville, må vi vende tilbage. Eller fik vi ikke sagt fra overfor en vred forælder, må vi vende tilbage.

Under arbejdet med vores projekt, er vi blevet opmærksomme på, at Servicestyrelsen har lavet tre film, der handler om forældres erfaringer med en støtteperson (§ 54) efter de har fået deres barn anbragt⁶. Filmene fås gratis på dvd og vi vil gerne give forældre en sådan. Vi oplever i mange tilfælde, at forældrene efter anbringelsen er overladt til dem selv og mange kan have svært ved at tage imod tilbud om hjælp, da de ikke ønsker mere fra "kommunen". Filmene fortæller på bedste vid, hvad en støtteperson kan bruges til og vi ser det som en stor fordel, at forældrene har en støtteperson. For det første fordi vi er sikre på, der er en til at tage hånd om dem (og det har deres børn i høj grad brug for at vide!) og for det andet fordi det kan være med til at holde kommunikationen mellem os og forældrene åben, i de tilfælde hvor samarbejdet bliver svært.

4. Tydelige og klare mål for forældresamarbejdet.

I kommunikationen med forældrene skal vi være tydelige med vores hensigter og vores opgave. Lige så vigtig er det at være tydelig med arbejdsdelingen mellem os og forvaltning.

Formålet med forældresamarbejde på Toppen er, at sikre barnet det bedst mulige anbringelsesforløb. Det betyder, at barnet under alle omstændigheder skal fastholde tilknytning til forældrene, men at omfang og form af samspillet, skal vurderes i forhold til, hvad der er hensigtsmæssig for barnet.

Forældrene ses som samarbejdspartnere og deltagere i omsorgsopgaven for barnet. De skal ikke være genstand for behandling fra vores side, og det er ikke vores opgave at overvåge samvær, vurdere eller udvikle forældreevne.

Det er vores opgave at indleve os i deres situation, samtidig med vi fastholder realiteter og beskriver det vi ser i forholdet mellem barn og forældre. Det er vores opgave at formidle kendsgerninger om deres barns udvikling og behov.

I forhold til vores arbejdsopgave med udarbejdelse af observationsrapporter af barnet, er det

vores opgave at beskrive det, vi ser i samværet mellem barn og forælder – med det i mente, at vi ikke skal overvåge samværet. Vælger en mor eksempelvis at gå på barnets værelse og lukke døren, er det dét vi skal beskrive. Derudover beskriver vi, hvad barnet udtrykker om forælderen samt dets reaktioner før og efter besøg.

Ovenstående vil vi gerne formidle, om end i en anden udgave, til forældrene i en forældrepjece, vi forestiller os forældrene får, når barnet anbringes. Pjecen vil blive udarbejdet, når projektet her er beskrevet. Forvaltningen skal ligeledes gøres opmærksom på vores forståelse af vores opgave i forhold til forældre. Derudover forestiller vi os at udarbejde et stykke papir, vi kan give forvaltningen om vores forventninger til et samarbejde. For at gøre betingelserne for et godt samarbejde med forældrene så gode som muligt, er det vigtigt at alle bestemmelser, krav og restriktioner for forældrene, kommer fra forvaltningens side – og ikke os. Vores opgave er, at sikre barnet det bedst mulige anbringelsesforløb.

Kort efter anbringelsen er det vigtigt at få drøftet følgende med forvaltningen og forældrene:

- Hvad er vores opgave?
- Hvorfor skal barnet være anbragt?
Der skal findes en sætning, som barnet kan bruge til at beskrive situationen – både overfor sig selv, i skolen, i SFO'en og på afdelingen.
- Hvad ved/kender barnet til forældrenes problem (misbrug, psykisk sygdom, kriminalitet o.l.) – og hvis ikke, hvordan og af hvem får det kendskab?
- Samvær mellem barn og forældre
Hyppighed og varighed af samvær. Må de forlade matriklen? Må de besøge hjemmet? Weekendaftaler – må de overnatte? Aftaler for afhentning og aflevering.
- Søskendekontakt – hvornår og hvordan skal de se søskende?
- Øvrige netværk
Hvad er der af netværk? Må de besøge barnet? Må de ringe og må barnet ringe til dem?
- Klare ringeaftaler (mellem barnet og forældrene)
Forældrene har mulighed for at have telefon kontakt med personalet om formiddagen.
- Orientering om situation til skole og SFO – hvem gør hvad og hvordan?
- Tøj
Får barnet tøj med hjemmefra? Hvordan og hvornår får vi det?
- Børnesamtale
Vi forventer at forvaltningens familierådgiver afholder børnesamtale med barnet, når barnet har behov for det og når der sker ændringer i sagen.

Det er vigtigt for os at præcisere overfor forældrene at ALLE aftaler om samvær og ændringer heraf går igennem forvaltningen. Vil en mor eksempelvis gerne have barnet hjemme i fem timer i stedet for to, er det forvaltningens beslutning – også selvom det blot er en enkelt gang, hun ønsker samværet udvidet. For at undgå at forplumre samarbejdet, er det vigtigt forvaltningen tager disse beslutninger. Ligeledes er det vigtigt at understrege, at det ikke er os, der bestemmer hvor længe barnet skal være anbragt.

Omvendt må vi holde os for øje, at vi i mødet med forældrene, med indlevelsen og ressourcenyndet, må bevare en neutralitet, således forældrene ikke fejlagtigt får den opfattelse, at vi indgår med dem i en alliance mod forvaltningen..

5. Tydelig og klar (Toppens) ramme for forældresamarbejdet

Rammer for forældremøder:

Som tidligere beskrevet skal vi i gang med at udvikle indholdet på samarbejds møderne med forældrene. Heri indgår ligeledes overvejelser om, hvor ofte der skal holdes møder.

Som det er nu afholdes der en til to uger efter anbringelsen et indskrivningsmøde, hvor forældrene, forvaltningen og vi deltager. Her fortæller vi, hvordan opstarten er gået. Herefter fortæller forældrene og forvaltningen om baggrunden for anbringelsen samt hvad barnet konkret har fået at vide er årsagen. Vi vil gerne have en konkret sætning, vi kan gentage for barnet, da det er vores erfaring, at det ikke husker meget fra den første tid efter anbringelsen. Mål og tidsperspektiv for anbringelsen samt indgåelse af diverse aftaler om samvær, telefonkontakt og lignende er ligeledes punkter på dagsordenen. Endelig vil vi gerne høre om forældrenes forventninger til os – om end det kan være svært, men det kunne være specielle ønsker til besøg og lignende. Tre måneder efter en anbringelse indkalder vi til et opfølgingsmøde mellem forældre, forvaltning og os, hvor vi og forældrene taler om vores oplevelse af barnet, samvær, kontakt og hvad der ellers skal følges op på.

Derudover afholder vi løbende forældre-samarbejds møder, hvor forældrene og vi deltager. Der er ikke et bestemt antal møder og vi mener, det er for svært at lægge sig fast på. Vi tilstræber at afholde et møde senest en måned efter anbringelsen og at der ikke går længere end tre måneder mellem dem. Det må blive individuelt fra familie til familie, hvor mange møder der er behov for – og det må løbende evalueres mellem os og forældrene. Faren ved ikke at bestemme sig for møde-hyppigheden er naturligvis, at man ikke får holdt disse møder i tilstrækkelig grad. For at undgå dette må hvert samarbejds møde ende ud, at man aftaler en ny dato for næste møde.

Samarbejds møderne er også der, hvor vi skal sikre, at alt hvad der bliver skrevet i observationsrapporten om barnet i hovedtræk er præsenteret for forældrene, inden selve fremlæggelsen af den.

Temaer på forældresamarbejds møder kan være:

- Vores og forældrenes oplevelser med barnet
- Barnets styrker og vanskeligheder
- Samvær – hvordan forældre og vi oplever det. Har de brug for støtte og i så fald hvilken?
- Telefonkontakt
- Tøjindkøb
- Hvordan forældrene har det ovenpå anbringelsen af deres barn og løbende takler det

Det er vigtigt at holde sig for øje, at der ikke skal alt for mange punkter på dagsordenen. Da er det bedre, at møderne er korte, men hyppige. Ifølge Birgitte Jakobsen kan de fleste forældre kun rumme 2 vigtige informationer pr. møde.

Sideløbende har vi overvejelser om, at kontaktpædagogen mere formaliseret ringer

forældrene op en formiddag hver 2. eller 3. uge og får en samtale om, hvordan barnet har haft det i de forgangne uger og hvad det har lavet. Formålet med telefonsamtalerne skal være, at forældrene får god mulighed for at følge med i barnets liv samt mulighed for løbende at have kontakt med kontaktpædagogen og få sagt ting, der måske ikke kan vente til det næste samarbejds møde. Disse "telefon-møder" er endnu ikke helt udviklede og det er meget vigtigt, at vi bliver helt præcise med formålet – og ikke mindst hvor grænsen går for, hvad der tages op over telefonen. Vi må overveje alternativer til de forældre, hvor det ikke er muligt at tale i telefon sammen – eksempelvis på grund af sprogvanskeligheder eller hvor samarbejdet kræver, at man sidder overfor hinanden. Man kan i sådanne tilfælde overveje at afholde forældremøder oftere.

Rammer for forældrebesøg:

Formålet med forældrebesøg er, at barn og forældre har kontakt. Det ligger udenfor vores arbejdsområde at være med til at udvikle relationen eller forældreevnen.

Vores opgave under forældrebesøg er at være til rådighed for barn og forældre samt at skabe nogle gode rammer for samværet – eksempelvis være behjælpelig med, hvad de kan lave sammen. Vi bryder ind i samværet, hvis vi oplever barnet lider overlast eller hvis samværet forstyrrer afdelingens andre børn.

Der kan aftales besøg på Toppen onsdage og søndage mellem kl. 15 og 17.

Det er kontaktpædagogens ansvar at få lavet aftaler med forældrene om, hvad de har brug for under besøg:

- idéer og forslag til, hvad de kan lave sammen?
- ønske om at være alene med barnet i et lokale?
- ønske om at være sammen med andre/ikke begrænset til ét lokale?
- ønske om at vi pædagoger er i nærheden?
- ønske om at få støtte til at fastholde krav og anvisninger til barnet?

Ovenstående evalueres løbende på samarbejds møder.

Der laves en bakke med saftevand/kaffe/ the samt kage eller småkager til hver familie. Dette for at byde velkommen og lade forældrene vide, at de er ventede. Ligeledes er bakken god til at anvise, hvor besøget skal foregå. Det er dagvagtens ansvar at have bakkerne klar.

Toppen har to stuer og to køkkener i hver sin ende af afdelingen. Disse kaldes for A og B. A's stue og køkken holdes fri for forældrebesøg, så de børn der ikke har besøg, har en stue og et køkken at være i. Forældre må gerne være her, men de kan så ikke være alene og vi vil ligeledes være til stede. B's stue og køkken derimod er til rådighed for den enkelte familie. Vi kan ligeledes inddrage vores playstation-rum samt et større mødelokale nedenunder.

Desværre er vore fysiske rammer sådan, at vi kun råder over disse rum og er der mere end fire familier på besøg, må forældrene henvises til børnenes værelser, såfremt de ønsker at være alene med deres barn.

Den pædagog, der laver aftaler med barnet i løbet af dagen, er ansvarlig for at modtage forældrene. Ved modtagelsen anvises, hvor familien kan være og forældrene får at vide, at de

kan henvende sig til pågældende pædagog, hvis de har brug for hjælp eller vil spørge om noget. Når besøget nærmer sig sin afslutning er det samme pædagog, der gør forældrene opmærksomme på, at besøget er ved at være slut og som siger farvel med barnet. Skal pædagogen på tur med andre børn eller har andre opgaver, kan opgaven omkring besøget naturligvis gives videre til en kollega. Det der er vigtigt er blot, at det er én pædagog der er "på" under besøget, så hverken vi eller forældrene skal forholde os til mange ting og mennesker.

I øvrigt vil vi sikre at det er én eller to pædagoger, der er omkring alle besøg, så den tredje pædagog er fri til de børn, der ikke får besøg. Så vidt det er muligt, er det de faste pædagoger, der er omkring besøgene.

I tilfælde hvor forælderen, under besøg, vil diskutere eller tale om vigtige ting med pædagogen, skal vedkommende henvises til at ringe næste formiddag. Er det akut, skal samtalen foregå på kontoret. Dette dels for at friholde barnet for voksne problemstillinger, dels for at støtte forælderen i, at besøg skal bruges til at være sammen med barnet og dels for at sikre vi tager ordentlig hånd om de ting, forældrene har på hjerte.

Rammer for telefonkontakt.

Vi mener, det er vigtigt for både barn og forældre at have mulighed for dagligt kontakt. De dage, hvor forældrene ikke er på besøg, kan der være telefonisk kontakt. Ringe-aftalerne laves individuelt på samarbejds møde - rammerne udstikkes af forvaltningen og skal løbende evalueres. Vores erfaring er, at de fleste børn nyder godt af disse samtaler, men at der også er nogle børn, der har svært ved at tale i telefon. I disse tilfælde må vi i samarbejde med forældrene finde en løsning.

Vi tilstræber, at telefonsamtalerne foregår i tidsrummet mellem 17 og 17.30 samt 19 og 19.30. Det er os der ringer op, så vi kan sikre, at barnet har god tid og ro til samtalen. Samtalerne foregår på vores kontor, så vi kan støtte og hjælpe barnet, såfremt det får brug for det.

Vil en forælder tale om vigtige ting eller i længere tid i telefonen med os om aftenen, må vedkommende i stedet tilbydes at blive ringet op næste formiddag. Om aftenen kan vi kun modtage korte beskeder.

Rammer for tøj-indkøb.

Grundlæggende har vi den holdning, at forældrene skal have stor indflydelse på, hvilken slags tøj, deres barn har på.

Det er vores ansvar, at barnet har det tøj, det har brug for, men forældrene skal, så vidt de kan og magter det, inddrages i videst mulige omfang i selve købet af det.

Kontaktpædagogen aftaler med forældrene, hvem der skal stå for indkøbene ud fra følgende 3 modeller:

- forældrene står for indkøb – efter aftale om hvad med kontaktpædagogen
- forældre og kontaktpædagog foretager indkøbene sammen
- vi foretager alle indkøb

Det er os der vurderer, hvad der skal købes. Det aftales med forældrene, hvornår tøjet købes

og hvad de enkelte ting må koste ud fra det tøjbudget, vi har til rådighed for det enkelte barn (cirkulærestemt).

Indkøb af tøj er endnu et område, som kan være meget dilemmafyldt. Køber forælderen upassende tøj – eksempelvis høje sko, når barnet egentlig skulle have vinterstøvler – fordi vedkommende ikke kunne stå imod barnets ønsker, hvad gør vi så? Eller forældre som synes det er i orden, at den 8 årige datter går med bar mave. Vi har ligeledes oplevet problematikker med kvitteringer, som bliver glemt og ikke afleveres. I langt de fleste tilfælde fungerer de aftaler, der laves med forældre, om at stå for tøjindkøb, men der hvor de ikke gør, må vi turde spørge ind til, hvorfor de har købt, som de har gjort og redegøre for vores standpunkt. I tilfælde hvor aftaler om køb ikke overholdes, som eksempelvis de bare maver, må vi holde fast i, at ansvaret for barnets påklædning i sidste ende er vores.

6. Toppens værdigrundlag for forældresamarbejdet.

Sammenfattende har vi udarbejdet et værdigrundlag forældresamarbejdet skal tage afsæt i:

Forældresamarbejdet skal være præget af troværdighed

Det vil sige, vi skal kunne stå inde for det, vi bringer videre til forældrene, og at vi skal kunne stå inde for det, vi svarer forældrene. Hvis vi er i tvivl om vore svar, skal vi skaffe os selv et rum til afklaring. Hvis vi ikke er i tvivl, skal vi sikre os, at forældrene forstår vores del af kommunikationen. Omsorgen for og samtaler med forældrene om deres (følelsesmæssige) situation skal relateres i forhold til barnet.

Forældrene skal inddrages som aktive partnere i samarbejdet

Det vil sige, vi skal tilstræbe, at forældrene, i den udstrækning de har kapacitet og evne, har en klar oplevelse af at have muligheden for aktivt at bidrage til de opgaver, der knytter sig til omsorgen for og opdragelsen af barnet. Der skal for både forældre og os være tydelige beskrivelser af arbejds- og ansvarsdelingen.

Samarbejdet skal fra afdelingens side være præget af respekt for forældreskabet og for vores ressourcer.

Det vil sige, at vi sikrer et så højt informationsniveau som muligt i forhold til forældrene om barnets tilværelse, og at vi lytter til forældrene i forhold til deres ønsker på deres barns vegne. Forældrene inddrages på denne måde aktivt, når der for eksempel skal træffes beslutninger på barnets vegne. Samtidig gælder det, at det under barnets anbringelse på Toppen er således, at respekten for forældreopgaven også kan udmønte sig i en afgrænsning af forældrenes indflydelse i forhold til barnet. Vi skal have fokus på, at vi skal kunne rumme opgaverne i forældresamarbejdet.

Vores kommunikation med forældrene skal være tydelig set i forældrenes perspektiv.

Det vil sige, at vi tilstræber, at forældrene altid skal kende vores synspunkter og hensigter, og at de oplever, at vi tilstræber at forstå, hvad de bringer videre til os. Forståelse er i denne henseende ikke nødvendigvis accept. På den ene side må vi møde, se, rumme og forstå forældrene og på den anden side må vi være tydelige med vores holdninger og grænser.

Forældresamarbejdet er dynamisk

Det vil sige, at vi er parate til at udvide og indskrænke indhold og form på forældresamarbejdet afhængigt af, hvordan det udvikler sig. Vi tilstræber, at det udvikler sig i retning af positiv udveksling og mere forfinet arbejdsdeling.

Drøftelse af resultaterne

Alene omfanget af denne afrapportering bærer vidnesbyrd om, at vi har været vidt omkring. Kunsten bliver naturligvis, at indsatsens resultater implementeres og bliver en brugbar og synlig del af vores hverdag og samarbejde med forældrene. Det arbejde venter forude. Trods gode hensigter, har vi tilstrækkelig erfaring til at vide, at denne del kræver mindst lige så meget, om end ikke mere, energi og vilje, som projektet hidtil har krævet. Vi skal holde hinanden fast på vores beslutninger og vi må blive ved at udholde og udforske de fortsatte dilemmaer, vi uundværligt stadig vil befinde os i, i forældresamarbejdet.

Vejen frem i dette må være, at den enkelte medarbejder kommer til at opleve større afklaring i forhold til egen rolle. Det der "smager" godt og virker, skal vi have mere af. Vi har nået vores mål om at skabe klarhed om arbejdsopgaver, rammer og værdier og vi er i gang med en yderligere udvikling af vores kompetencer i kommunikationen med hinanden og forældrene. Disse tiltag vil forhåbentlig være med til at sikre en større grad af tryghed og en positiv udvikling – og dermed en større arbejds glæde.

Vi tænker, at det er i den kommende periode, vi først for alvor kan begynde at være opmærksomme på de i smitte modellen beskrevne tegn⁷. Spørgeskemaet, som pædagogerne endnu en gang har udfyldt lige inden aflevering af afrapporteringen (se bilag 2), vidner om at størstedelen af personalet stadig "nogen gange" oplever fysisk ubehag i kontakten med forældrene. Til gengæld oplever de fleste nu "ofte" arbejds glæde i forældresamarbejdet, hvor det før projektet blot var "nogen gange". Alle spørgsmål der handler om formål og rammer for samarbejdet viser, at der generelt er en langt større afklaring og tydelighed end før.

"Forældresamarbejde i grænselandet" skal til stadighed udvikles og have vores fulde opmærksomhed. Det stopper ikke blot fordi projektet er afsluttet. Alene arbejdet med fortsat at styrke og udvikle vores kommunikative kompetencer vil være en livslang proces. Vi skal blive ved med at træne "de svære samtaler", den professionelle empatiske kontaktetablering og motivationsarbejdet i rollespil med hinanden samt i supervision være åbne og nysgerrige på egne reaktioner.

Derudover ligger der et stykke arbejde foran os med at udvikle samarbejds møderne med forældrene. Der skal kigges på form (skal vi altid sidde i møder – eller kunne vi mødes under

⁷ Fysiske tegn (uro og nervøsitet) samt behov for at "læsse af" mindskes. Den enkelte oplever at kunne bruge ny viden/nye værktøjer.

andre former?), indhold, tid og ressourcer. I forhold til tid og ressourcer må vi blive skarpe på, om dette betyder en større arbejdsbyrde og i så fald hvilke andre områder vi eventuelt må drosle ned på.

Vi skal have formaliseret og udviklet form og indhold for de telefonsamtaler, kontaktpædagogen skal have/har med forælderen hver 2. eller 3. uge.

Forældrepjece samt samarbejdsrapport til forvaltningen skal udarbejdes og vi mangler at få evalueret hele projektet i styregruppen såvel som i personalegruppen.

Vi vil gerne formidle vores resultater i en artikel til andre pædagoger og øvrige relevante faggrupper.

Endelig skal vi have forholdt os til de spørgsmål, der er opstået i forhold til om alle pædagoger nødvendigvis skal kunne det hele? Om man kan forestille sig at udnytte at nogle er bedre til forældresamarbejde end andre – og på hvilken måde og med hvilke konsekvenser, det får.

Konklusioner og anbefalinger

"Forældre med måde" blev til "Forældresamarbejde i grænselandet" og vidner dermed også om den rejse, vi har været på i projektet. Ved at søge faglig viden og ved at insistere på at hæve os op i et helikopter perspektiv, igangsatte vi vores egen bevægelse fra at være defensive til at være offensive i forældresamarbejdet. Fra at være dybt fokuserede på det grænsesættende til også at se mulighederne i forældrenes inddragelse i omsorgsopgaven.

Navnet "Forældresamarbejde i grænselandet" er så dejligt flertydigt, fordi det både inkluderer vores grænser og begrænsninger – og forældrenes. Samtidigt indikerer det "landet" (omsorgen og opdragelsen) ikke kun er vores – det er også forældrenes. Vi skal ikke overtage barnet. Det hænger, på godt og mindre godt, sammen med sine forældre og som sådan bliver det vores pligt at være med til at skabe de bedste betingelser for denne sammenhæng. Inddragelse i omsorgsopgaven er blevet en bevidst grundværdi og styreredskab i vores forældrearbejde.

Vi må give os tid til at lære forældrene at kende i afklaringsfasen og acceptere, den kan være svær og kaotisk. Samtidig er vi bevidste om, at inddragelse ikke må blive på bekostning af barnets trivsel og udvikling. Inddragelsen må tilrettelægges på forskellige niveauer. Den er dynamisk og vi er parate til at udvide og indskrænke indhold og form. Ressourcesynet på forældrene må ikke gøre os blinde overfor deres begrænsninger.

Har vi lært en ting – og skal vi anbefale blot én af vore erfaringer – er det *at blive klar på sin opgave*. Det lyder så indlysende og banalt, men det er noget vi hele tiden er vendt tilbage til i projektet: Hvad er vores opgave? Når opgaveforståelsen kan bøjes i neon og lyse foran os, bliver det enklere at vurdere, hvad vi skal stille op i forskellige situationer.

Opgaven og målet med vores forældresamarbejde er at sikre barnet det bedst mulige

anbringelsesforløb. Det betyder, at barnet under alle omstændigheder skal fastholde tilknytning til forældrene, men at omfang og form af samspillet, skal vurderes i forhold til, hvad der er hensigtsmæssig for barnet.

Forældrene ses som samarbejdspartnere og deltagere i omsorgsopgaven for barnet. De skal ikke være genstand for behandling fra vores side, og det er ikke vores opgave at overvåge samvær, vurdere eller udvikle forældreevne.

Det er vores opgave at indleve os i deres situation, samtidig med vi fastholder realiteter og beskriver det vi ser i forholdet mellem barn og forældre. Det er vores opgave at formidle kendsgerninger om deres barns udvikling og behov.

I forhold til vores arbejdsopgave med udarbejdelse af observationsrapporter af barnet, er det vores opgave at beskrive det, vi ser i samværet mellem barn og forælder – med det i mente, at vi ikke skal overvåge samværet. Derudover beskriver vi, hvad barnet udtrykker om forælderen samt dets reaktioner før og efter besøg.

Formålet med forældrebesøg er, at barn og forældre har kontakt. Det ligger udenfor vores arbejdsområde at være med til at udvikle relationen eller forældreevnen.

Vores opgave under forældrebesøg er at være til rådighed for barn og forældre samt at skabe nogle gode rammer for samværet. Vi bryder ind i samværet, hvis vi oplever barnet lider overlast eller hvis samværet forstyrrer afdelingens andre børn.

Forældresamarbejdet kræver, at vi er villige til at kigge på os selv. Vi kan ikke lave om på forældrene, men vi kan udvikle os selv og vores handlinger, så forældrenes motivation for at samarbejde er bedst mulig. Vi må forstå vore egne mønstre og reaktioner for at møde og forstå forældrene. Vi vil bruge supervisorsrummet til at udforske dette. Vi må til stadighed udvikle vores kommunikative kompetencer og stræbe efter at fremstå så troværdige som muligt overfor forældrene. Vores synspunkter og hensigter skal være klare og tydelige. Og vi skal drage omsorg for forældrene – både ved at spørge til deres situation og krisehåndtering – og ved at gøre dem opmærksom på hjælp i form af en støtteperson.

Der er ingen tvivl om, at havde vi ikke sat fokus på problematikken omkring forældresamarbejdet, ville vi være blevet mere og mere forkrampede – og sikkert blevet mere og mere firkantede. Projektet har været med til at holde vores øjne og ører åbne og fået os til at acceptere, at der ikke er nogen nemme svar og løsninger - forældresamarbejdet i grænselandet vil fortsat være fyldt med dilemmaer og svære situationer. Forskellen er, at vi nu er mere rustede til det – og at vi har gjort op med os selv, hvor vores værdier, ansvar og grænser ligger og hvordan de skal udmøntes. Alene på det grundlag er vi overbeviste om, at oplevelsen af arbejdsglæde i forældresamarbejdet fremover vil blive yderligere styrket.

•

Vigtige temaer til diskussion

Et tema der kunne være spændende at forfølge er, hvordan man kunne tilrettelægge et anbringelsesforløb for barnet sideløbende med at der i samarbejde med andre instanser arbejdes intensivt med forældrenes problematikker og forældre-evne. Hvordan man kan blive

opmærksom på og støtte de udviklingsprocessor, der skal til for at forældrenes håndtering af relationen til barnet bliver mere hensigtsmæssig.

Ligeledes kunne det være spændende at udvikle små netværksgrupper for forældre, der har deres barn anbragt. Formålet skulle være at give forældrene mulighed for støtte og samvær med andre i samme situation og vi forestiller os det kunne ledes af vores (anbringelsesstedets) psykolog samt en pædagog fra gruppen, hvor børnene bor. Der findes naturligvis allerede netværk for forældre til anbragte børn, men ofte er de for store, det er for besværligt at komme derhen eller forældrene kender dem ganske enkelt ikke. Mindre netværk i direkte forbindelse med og på selve anbringelsesstedet kunne være nemmere tilgængelige.

Vi har diskuteret muligheden for at lave weekendoplevelser for børn og forældre, hvor de støttet af os og i andre rammer kan få positive oplevelser sammen. Dette rækker dog ud over vores definition af vores opgave.

Endelig burde det være oplagt, at man på seminariet i større grad sætter fokus på, at den studerende bliver opmærksom på egne reaktioner og mønstre, og arbejder med overføring og modoverføringstemaer.

Bilag

Bilag nr. 1: Svarfordeling på spørgeskema til pædagoger inden projektets start.

Svarfordeling på spørgeskema før projekt start				
Er Toppens formål med forældresamarbejdet, set med dine øjne, tydeligt og klart?	Helt klart 22%	I nogen grad 33%	I mindre grad 45%	Slet ikke 0
Har du selv et klart og formuleret formål med forældresamarbejdet?	Helt klart 11%	I nogen grad 56%	I mindre grad 33%	Slet ikke 0
Har du en klar oplevelse af, hvordan rammerne for forældresamarbejdet er?	Helt klart 11%	I nogen grad 67%	I mindre grad 22%	Slet ikke 0
I hvor stor grad prioriterer du forældresamarbejdet i forhold til dine arbejdsopgaver generelt?	I stor grad 33%	I nogen grad 67%	I mindre grad 0	Slet ikke – vores socialrådgivers opgave 0
Oplever du arbejdsglæde	For det meste	Ofte	Nogen gange	Aldrig

i forældresamarbejdet?	11%	22%	67%	0
Oplever du at være klædt godt på og kompetent i samarbejdet med forældre?	For det meste 11%	Oftede 67%	Nogen gange 22%	Aldrig 0
Oplever du at mangle værktøjer, kommunikationsteknikker eller lignende i samarbejdet med forældrene?	For det meste 0	Oftede 22%	Nogen gange 67%	Aldrig 11%
Oplever du fysisk ubehag (hjerterbanken, uro, nervøsitet) i kontakten med forældre?	For det meste 0	Oftede 0	Nogen gange 88%	Aldrig 22%
Oplever du at bruge mere af din tid på forældresamarbejdet end du synes er rimeligt?	For det meste 11%	Oftede 22%	Nogen gange 45%	Aldrig 22%

Bilag 2: Svarfordeling på spørgeskema til pædagoger efter projektføreløbet

<u>Svarfordeling på spørgeskemaet efter projektføreløb</u>				
Er Toppens formål med forældresamarbejdet, set med dine øjne, tydeligt og klart?	Helt klart 67%	I nogen grad 33%	I mindre grad 0	Slet ikke 0
Har du selv et klart og formuleret formål med forældresamarbejdet?	Helt klart 67%	I nogen grad 33%	I mindre grad 0	Slet ikke 0
Har du en klar oplevelse af, hvordan rammerne for forældresamarbejdet er?	Helt klart 67%	I nogen grad 33%	I mindre grad 0	Slet ikke 0
I hvor stor grad prioriterer du forældresamarbejdet i forhold til dine arbejdsopgaver generelt?	I stor grad 33%	I nogen grad 67%	I mindre grad 0	Slet ikke – vores socialrådgivers opgave 0

Oplever du arbejdsglæde i forældresamarbejdet?	For det meste 22%	Ofte 56%	Nogen gange 22%	Aldrig 0
Oplever du at være klædt godt på og kompetent i samarbejdet med forældre?	For det meste 33%	Ofte 67%	Nogen gange %	Aldrig 0
Oplever du at mangle værktøjer, kommunikationsteknikker eller lignende i samarbejdet med forældrene?	For det meste 0	Ofte 0	Nogen gange 100%	Aldrig 0
Oplever du fysisk ubehag (hjertebanken, uro, nervøstet) i kontakten med forældre?	For det meste 0	Ofte 0	Nogen gange 88%	Aldrig 22%
Oplever du at bruge mere af din tid på forældresamarbejdet end du synes er rimeligt?	For det meste 0	Ofte 0	Nogen gange 67%	Aldrig 33%

Bilag 3: Forskellige spørgsmålstyper
I forbindelse med oplæg v/Gitte Horup

Spørgsmålstyper:

Lineære spørgsmål:

Afklarende og afdækkende lineære årsagsforklaringer

Hvad har fået dig til at opsøge mig i dag?

Hvornår begyndte dine problemer?

Hvorfor har du ikke noget arbejde?

Hvorfor er du så ofte syg?

Hvorfor er du begyndt at drikke?

Hvor længe har det her stået på?

Hvad har du gjort, inden du kom herhen?

Har du været syg for nylig?

Hvad har du fejlet?

Skælder du tit ud?

Hvorfor tror du, at dine børn er så vrede på dig?

Cirkulære spørgsmål:

Afdækker mønstre og relationer:

Hvad gør din mand, når du får migræne?

Hvad tror du, han tænker om det?

Hvem er mest bekymret for, at du ikke kan få arbejde? Hvorfor?

Hvad gør din datter, når du og din mand skændes?

Hvad gør din søn, når din datter smækker med døren?

Hvad tror du, at dine børn håber I vil gøre?

Hvad tror din mand?

Strategiske spørgsmål:

Stilles for at opnå et bestemt svar eller få en bestemt effekt:

Tror du ikke, du godt kunne klare et job, hvis du bare kunne komme op om morgenen?

Ville det ikke være bedre for dig, hvis du kom lidt ud blandt andre?

Kan du ikke godt se, at du er inde på et vildspor?

Tror du nogensinde din mand holder op med at slå, så længe du ikke kan sige fra?

Hvorfor laver I ikke bare en arbejdsdeling, så I ikke skal skændes om husarbejdet?

Refleksive og fremadrettede spørgsmål:

At fremme eftertænkningen og give muligheder for at tænke i ændringer:

Hvilken betydning ville det have for dig, hvis du opnåede det du gerne ville?

Hvis din datter vidste at du skældte ud, når du er bekymret, ville det så ændre noget i jeres måde at være sammen på?

Hvis du turde tro på, at din mand ikke vil forlade dig, hvilke forskel ville det så gøre?

Hvad ville han synes om det?

Hvis I blev bedre til at tale sammen, hvad ville I så først tale om?

Hvis du ser dig selv om fem år, hvordan forestiller du dig, at dit liv er? (Hvis det er gået, som du gerne vil have det?)

Når denne krise er overstået, hvad vil du så have lært om dig selv?